

Тернопільський навчально-виховний комплекс
«Загальноосвітня школа I-III ступенів-економічний ліцей №9»
Тернопільської міської ради
Тернопільської області

Сценарій вечора-пам'яті жертв Голодомору
НАД БІЛИМ ЯНГОЛОМ СКОРБОТИ

Підготувала
Бармак О.Я.
вчитель історії

Тернопіль 2010

НАД БІЛИМ ЯНГОЛОМ СКОРБОТИ

Мета. Поглибити знання учнів про роки голодомору в Україні та його наслідки для українського народу, розвивати вміння грамотно висловлювати свої думки, використовувати матеріали наукових досліджень, різні документи, виступати у ролі актора, виховувати повагу до історичного минулого свого народу, який вистояв і проніс свої традиції через різні випробування.

(Слайд 1)

Могил нема. Могили повтікали...
Дніпро утих – зосталась лиш вода
І вовчі небеса над вовчими віками
Снують ходу свою,
Печальна та хода.

(Слайд 2)

Літо 7441 від створення світу – рік 1933 від Різдва Христового. Був в Україні великий голод. Не було тоді ні війни, ні посухи, ні потопу, а ні моровиці. А була тільки зла воля одних людей проти інших. І ніхто не знав, стільки невинного люду зійшло в могилу: старих і молодих, і дітей, і ще ненароджених у лонах матерів.

Ведучий 1: 1933 рік... Найчорніший час між чорними часами в історії України. У світі не зафіксовано такого голоду, як той, що випав на долю народу найродючішої і найблагодатнішої землі.

Ведучий 2: Як сталося, що без стихії, без засухи, без війни – в самому центрі цивілізованої Європи, в Україні, яка незадовго перед цим була Житницею континенту, небачений голод забрав у могилу мільйони людей? Що це було ?

Ведучий 1: Ці питання впродовж десятиліть тривожили світову громадськість. Нині ми знаємо, як це сталося ...

(Слайд 3)

Ведучий 2: Нині ми знаємо, що це було ...

Разом: Це був більшовицький геноцид! Це була безкровна, людоморська війна тоталітарного режиму проти українського народу.

Ведучий 1: Війна – задля того, щоб підірвати коріння волелюбної нації, винищити цілий етнос. (Слайд 3)

Ведучий 2: Війна – щоб зруйнувати віковічні основи народної моралі, витруїти в серцях людяність.

Ведучий 1: І натомість посіяти в душах страх, жорстокість, підозрілість, і неміч духовну. Їм – неоплаканим і не відспіваним, їм – похованим у спільних могильниках...

Ведучий 2: Похованим без труни й молитви, позбавлених могили і шани – присвячуємо цей вечір пам'яті «Над білим янголом скорботи»... (Слайд 5)

Ведучий 1: Голод охопив територію із населенням 60 мільйонів осіб, а кількість жертв досягла від 7 до 10 млн. осіб. Задумайтесь над страшними цифрами: навесні 1933 року в Україні помирало 25 тис. осіб щодня, 1 тис. осіб щогодини, 17 людей – щохвилини.

Ведучий 2: Смерть від голоду – найстрашніша. Не дай Бог навіть ворогові вмирати такою смертю. Пом'янімо невинно убієнних, вшануймо їх хвилиною мовчання

(Слайд 6)

Пісня О. Білозір. Виходять діти із свічками

(Слайд 7)

Біла постать: Хто се? Хто будить мене щоночі? Хто водить за мною запалими очима, в які перелилися всі страждання, всі муки і скорботи роду людського? Хто розпинає душу мою на хресті всевишньої печалі? Хто се? Чий голос щоночі просить: «Хлібця! Хлібчика дай! Мамо, матусю, ненечко, Крихітку хлібця». (Слайд 8)

Сину Божий! Ісусе Христе! Спасителю наш! Порятуй від голодної смерті народ мій, у якого дика саранча забрала все до зернини. Богородице! Матір наша небесна! Свята Покрово, Покровителько люду святоруського! І куди ж ви всі відійшли? Чого ж залишили мою землю і нарід мій на поталу червоних дияволів? Чи ж не бачите, що вони доточують кров із могутнього українського дерева? Чи ж не бачите криниці, повної українських сліз? Чи ж не бачите що то не Україна вже, а велетенська могила? Де ж ви, сили небесні? Господи! Страждання, муки й горе мого народу до всевишньої

скорботи зарахуй, і біди й погибель від землі й народу суцього відведи. Нині, прісної і на віки вічні відведи! Амінь.

Диктор 1: Зі спогадів Катерини Рябко, село Дорожнє Гуляйпівського району Запорізької обл.: (Слайд 9,10)

«Служила я тоді наймичкою в заможних євреїв. Через день рано-вранці ходила по молоко. Проходячи через базарну площу, я завжди бачила там мажару, в яку чоловіки зносили й викидали померлих з голоду дітей. Живі просили в перехожих їсти, плакали, а деякі тільки жалібно простягали руки. Не можу досі забути одну дитину років 6-7. Воно простягало до мене руки й прохало, благало: «Тьотю, дорогенька, не прохоть! Дай мені щось поїсти! Я погладила його по голівці й сказала, що зараз щось принесу. Це було недалеко, то я вернулася і взяла з дому, де служила, трошки супу, що залишився від сніданку. Принесла йому й трошки хліба. Воно, бідне, їло аж давилось... Я пішла по молоко, вирішивши забрати миску, як повертатимусь. Яким же був мій жах, коли я, вернувшись, побачила, що воно вже мертво. Положило голівку на камінчик і лежало отак...»

Диктор 2: У липні 1933 р. у Львові був створений Український центральний комітет допомоги Україні. Велику поміч надали йому українці Канади, організація «Золотий хрест», створена українцями Америки. Але перевести закуплене для голодних зерно через кордон не вдалося – радянський уряд не дав на це дозволу. (Слайд 11)

Диктор 1: У серпні 1933 архієпископ Відня кардинал Унніцер звернувся до європейської громадськості із закликом допомогти Україні, де від голоду страждають мільйони людей і є навіть випадки канібалізму. На це радянські дипломати заявили з претензією на дотепність: «У нас немає ні канібалів, ні кардиналів».

Учениця: Чи то я, чи моя пам'ять, а чи душа летить у ту весну і квилить – голосить у Всесвіт? Кричу до мовчазного неба, до білих садів, схожих на велетенські хмари, здіймаю руки до Місяця, схожих на вогник воскової свічки. Заклинаю Землею, на якій дотлівають свічі людського життя... Мільйони погаслих свічок! (Слайд 11)

Учениця: Небо, поможи!!!

Дай мани вишньої

Нагодувати присмертних!

Саде! Сотвори диво!
Порятуй плодами!
Земле! Жита дай!
Дай гречки, проса!
Не в липні, а в цю
Весняну голодну пору дай...

(Слайд 13)

Учениця : Господи! Невже і там у Твоєму Раю, є Україна, яку заселяєш віднині святими душами? Сину Божий! Ісусе Христе! Порятуй від смерті народ мій! Ти ж зумів двома рибами і п'ятьма хлібами 5 тисяч наситити. Сотвори диво, Господи! Порятуй!

Диктор 1: З промови Йосипа Сталіна (січень 1933 р.): «Ми, безперечно, добились того, що матеріальне становище робітників і селян в нас поліпшується із року в рік. Заперечувати це можуть тільки закляті вороги радянської влади!» *(Слайд 14)*

Диктор 2: З виступу Михайла Калініна (грудень 1933 р.) «Збираються політичні шахраї і пропонують вносити пожертви так званим голодуючим України... І де збираються? У Відні, де пролетаріат буквально вмирає з голоду!»

Диктор 1: Зі спогадів польського селянина, жителя с. Богорів: «Коли в 33-му дійшли чутки про страшний голод на Україні, почали збирати пожертви – грішми і продовольством – на допомогу голодуючим. В мене грошей не було, то я пожертвував два мішки зерна. Але згодом стало відомо, що ваш уряд від нашої допомоги відмовився заявив, що ніякого голоду на Україні нема». *(Слайд 15)*

Диктор 2: Свідчення Проскурні Леоніда Павловича із села Позельщина, Полтавської обл.: «Колись я підрахував, що на Кутах Бабичів і Сердюків голодовка забрала 180 душ – це тільки тих людей, що я знав. У війну з цих Кутів не повернулось 75 душ. Отож виходить, що від Різдва до жнив у 33-му році, не стало з моїх рідних Кутів людей у тричі більше, ніж за 4 роки війни».

Учениця: Нема ... Зомліли ... Відлітали ключами в небо ... лиш щоночі й до нині скриплять вози, і щоночі везуть їх у могильники, і щоночі чую, як оплакують їх со-

лов'ї, зозулі і бузьки на цвинтарі, то плачуть молоді трави, то стогнуть жита, і ридають зорі – летять і гаснуть над спорожнілими хатами... *(Слайд 16)*

Учениця: Ні труни, ні хрестів, і не тризни!

Прямо в яму. Навіки-віків!

Чорна сповідь моєї Вітчизни, і її затамований гнів.

(Слайд 17)

Ти кажеш, не було голодомору?

І не було голодного села?

А бачив ти в селі пусту комору,

З якої зерно вимели до тла?

Як навіть варево виймали з печі

І забирали прямо із горшків,

Окрайці виривали з рук малечі,

І з торбинок нужденних стариків?

Ти кажеш, не було голодомору?

Чому ж тоді, як був і урожай,

Усе суціль викачували з двору,

– Греби, нічого людям не лишай!

Хто ж села, вимерлі на Україні,

Російським людом поспіль заселяв?

Хто? На чиєму це лежить сумління?

Імперський молох світ нам затуляв!

Я бачив сам у ту зловісну пору

І пухлих, і померлих на шляхах.

І досі ще стоять мені в очах ...

А кажеш – не було голодомору!

(Слайд 18)

Учениця: Пекельні цифри та слова

У серце б'ють, неначе молот,

Немов прокляття ожива

Рік тридцять третій.

Голод...Голод... Голод...

У люті сталінській страшній
Тінь смерті шастала по стінах.
Мільйонів, мільйонів, Боже мій,
Недорахувала Україна.

Учень: Це остання хлібина, остання ?
Очі горем налиті вщент?
Батько й діти не їли з рання,
Це остання хлібина, остання?
Після неї голодна смерть.

(Слайд 19)

Ведуча: Географічні межі голодомору 1932-1933 років, за вже розкритими документальними матеріалами, не залишають сумніву, що він був спрямований проти українського села – основи нації. Той, хто хотів їсти, орати, сіяти – ставав «ворогом народу».

(Слайд 20)

Ведучий: Голодомор 1932-1933 років в Україні назавжди залишиться в пам'яті українців однією з найстрашніших сторінок нашого минулого. Ця сторінка сприймається суспільством перед усім на емоційному рівні. Але в той же час Голодомор – це історичне явище, яке відбувалось у конкретний час, у конкретному місці, і є наслідком дій конкретних осіб.

Учень: Коли дослідники говорять про Голодомор 1932-1933 років, то вони одностайні в тому, що стосується ходу подій: масштабний голод розпочався наприкінці літа 1932 року та завершився на початку літа 1933 року саме за цей, менш ніж календарний рік, в Україні загинули мільйони людей.

(Слайд 21)

Учениця: Нині є очевидним, що Голодомор 1932-1933 років в Україні був результатом спланованих системних заходів та вступив одночасно інструментом знищення соціальної бази народного опору радянській владі в Україні, всесоюзної індустріалізації, застереженням українському радянському урядові проти намірів провадити самостійну політику.

(Слайд 22)

Учень: Кількість прямих та непрямих жертв Голодомору точно встановити на сьогодні досить важко. Між істориками тривають дискусії, скільки саме людей загинуло: 5, 7, 9 чи 10 мільйонів? Але так чи інакше йдеться про мільйони безневинних жертв.

Для порівняння: сучасне населення Данії складає 5,2 млн. осіб, Австрії – 8 млн., Болгарії – 8,5 млн., Бельгії – 10 млн., Угорщини – 10,3 млн. Тобто, під час Голодомору зникла ціла Європейська країна.

Учень: За даними вчених, найбільш постраждали від голоду Харківська, Полтавська, Сумська, Черкаська, Київська, Житомирська області. На них припадає 52,8% загиблих. Смертність населення тут перевищила середній рівень у 8-9 і більше разів. У Вінницькій, Одеській, Дніпропетровській областях рівень смертності був вищий у 5-6 разів, у Донбасі – у 3-4 рази. Фактично голод охопив весь Центр, Південь, Північ та Схід сучасної України. (Слайд 23)

Учень: Українська нація була другою за чисельністю в СРСР. Вона мала величезний культурно-історичний спадок, власні славетні традиції державотворення, досвіду національно-визвольної боротьби, а тому становила серйозну загрозу для цього імперського утворення, його геополітичних намірів. З огляду на це сталінський режим вдався до відкритої війни проти українців.

Учениця: Звичайно, відповідальність за це повинен нести весь тоталітарний сталінський режим з його розгалуженою каральною машиною. Але було кілька головних дійових осіб, які спровокували Голодомор або ж не відвернули його, хоча могли і повинні були це зробити. Це: (Слайд 24)

Учень: Йосип Сталін – Генеральний секретар ВКП(б), перша особа у комуністичній ієрархії.

Учениця: В'ячеслав Молотов – голова Раднаркому СРСР, тодішнього радянського уряду, безпосередньо відповідав за хлібозаготівлі в Україні.

Учень: Лазар Каганович – у 1925-1928 р секретар ЦК КП(б) У, у 1928-1939 рр. секретар ЦК ВКП(б), вірний соратник Сталіна.

Учениця: Станіслав Косіор – у 1928-1938 р. перший секретар ЦК КП(б)У, фактичний керівник Української РСР.

Учень: Павло Постишев – у січні 1933 р. направлений в Україну другим секретарем ЦК КП(б) У з особливими повноваженнями – «безумовне виконання плану хлібозаготівель».

Ведучий: Восени 1929 р. Сталін висунув гасло тотальної колективізації, що призвело до розкуркулювання близько одного мільйона селянських сімей. Половину з них виселено на північ більшовицької імперії. Перша п'ятирічка стала для селян не лише масовою колективізацією, а й страшним голодом. *(Слайд 25)*

Ведуча: Зерно вимагали здати у стислі строки. За невиконання все село записували на «чорну дошку», створену з ініціативи Кагановича. Потрапити туди – означало підписати собі смертний вирок. Представники місцевої влади організували в селах спеціальні бригади, що вимагали від кожного негайно вивести на станцію зерно, а в разі непослуху позбавляли волі на 10 років. *(Слайд 26)*

Ведучий: То була страшна весна 33-го. Люди паслися на траві як худоба, їли листя з липи, їли котів і собак.

Учениця: І кожен третій падав.

Щодня людей ковтав Голодомор.

Село мертвіло...

Птахи норовисті

Сідали зрана журно на стовпи.

(Слайд 27)

Стояли, наче в чорному намисті,

Напів оселі і степи.

Ходила смерть відкрито берегами.

І не було тортурам вже кінця.

Ведуча: Смерть косила людей. Помирали на всеплодючих чорноземах шанованої світом житниці. Просто неба, на шляхах, у холодних хатах і на лавах вокзалів. Поодинці і сім'ями. Вимирали роди і села. Голод забрав тих, хто за шмат хліба не вмів торгувати святинею, спекулювати, красти, вбивати, щоб вижити. *(Слайд 28)*

Учениця: Село. Неначе писанка.

Квітують верби, пророста зело,

А під плотами ходить дика пустка.

(Слайд 29)

Стоїть на царині старий вітряк,

Немов забутий на шляху жебрак,

Безпомічно до неба звівши руки.

На вигоні не грають діти в дудки,
Ніде не чути голосу собак.
До піднебесся дим не в'ється з хат,
Замовкли щебіт і пісні дівчат,
Та й парубки не думають про гулі.
Лиш голосно в садах кують зозулі,
А з клунь забутих сови прокличать.
Блукає пустка дика по селі.
Німа. Голодна. Втома на чолі.
У бур'янах лягає спать під тином,
Де мати догора над мертвим сином,
Худа, чорніша чорної землі.
А по дорогах котиться стріба,
Співає реквієм стара гарба
І за село везе шайтанське жниво
Сатрапів слуги лічать здобич хтиву.
Криваві очі втіха прогниба.
На відшибі, у мертвій тишині,
Скидають труни, мов опухлі пні,
І знов гарба накульгує сповільна...
Як братський гріб – країна підневільна.
Свічами хиляться воскові дні.

(Слайд 30)

Учениця: На світі весна, а над селом нависла чорна хмара. Діти не бігають, не граються, сидять у дворах, на дорогах. Ноги тонюсінькі, складені калачиком, великий живіт між ними, голова велика, похилена лицем до землі, лиця майже нема, самі зуби зверху. Сидить дитина і чогось гойдається всім тілом: назад, вперед, скільки сидить, стільки й гойдається. І безконечна одна пісня півголосом: їсти, їсти, їсти. Ні від кого не вимагаючи, а так у простір, у світ – їсти, їсти, їсти...

(Слайд 31)

Учениця: У той рік заанімили зозулі,
Накувавши знедолений вік,
Наші ноги розпухлі узули
В кірзаки-різаки у той рік.
І той рік мати рідну дитину

Клала в яму, без труни,
Загорнувши в ряднину...
А на ранок - помер чоловік.
І невтома старого трудягу
Без хреста повела у той бік...

Учень: То був страшний, навмисний злочин, такого що земля не знала.
Закрили Україні очі, і душу міцно зав'язали.
Сліпу пустили старцювати,
луна це досі в оболонях,
здичавіла українська хата на березі своїх огоній.
Глуху заставили мовчати, а то би світ втопивсь в Славуті!
Як божевільна їла мати свою дитиноньку майбутню.
Зомліли навіть поторочі і відвернулись голіафи,
то був такий державний злочин,
здригнулась навіть мертва Кафа.
Мерцями віялося поле, ні хрестика, а ні могили,
то був такий навмисний голод,
Чи, Боже, й ти вже був безсилий.

(Слайд 32)

СЦЕНКА

Мати: За що ж ти нас, Боже, так тяжко караєш, за провину яку, шлеш таке покарання? Чого нас на світі так довго тримаєш, чого не обірвеш ти наші страждання?! Бо ж сил вже нема того страху терпіти, як на твоїх очах гаснуть рідні діти. Не прошу я в тебе кращої долі, лиш прошу для нього...*(дивиться на сина)*.
Не прошу, благаю, дай очка закрити і міцно заснути й прокинутись вже в тому вічному раю...

Син: Дай хліба, мамо! Дай хоч шматочок, рідненька!
(мати підходить і сідає біля нього)

Мати: Синочку мій любий! Ми п'ємо лиш воду, а в хаті і крихи хліба немає... прийшли злії люди не нашого роду, забрали весь хліб. Ридала, благала, кидалася в ноги, аби залишили зерна тобі трохи.
(Син встає, але мати його затримує).

Мати: Сиди мій синочку, ти надто слабкий ще. (*Син встає*)

Син: Мамо, а де моя сестричка?

Мати: Сестричку твою, мій любий синочку, на крильцях ангелик далеко відніс, до іншого краю, де бід не буває, ні смутку, ні горя, і сліз. (*Виходять*)

Учениця: Бозю! Що там у тебе в руці?!

Дай мені, Бозю,
Хоть картоплинку...
Щоб не втонути в Голодній Ріці.
Бачиш, мій Бозю, я ще – дитинка.
Тож підрости хоч би трохи бодай.
Світу не бачила ще білого, Бозю.
Я – пташенятко, прибите в дорозі.
Хоч би одненьку, пір'їночку дай.
Тато і мама – холодні мерці.
Бозю зроби, що би їсти не хтілось!
Холодно, Бозю. Сніг дуже білий.
Бозю, що там у тебе в руці?...

(*Слайд 33*)

Учениця: Хліб... Стільки приємного щему з'являється в душі кожного при згадці про тебе, Святий Хлібе, про тебе не сміли згадувати жертви тридцять третього. Ти являвся їм у вісні рожевою мрією. Скільки померло з твоїм іменем на вустах. Іменем жертв 33-го року, благаю вас – бережіть цей святий хліб. І нехай смак цього короваю не дозволяє нам забувати, що хліб – це життя.

(*Роздають шматки короваю*)

Ведучий: Могил нема. Лиш білим янголом скорботи витає пам'ять про ту страшну весну 1933 р. 10 млн. невинно убієнних без могил, без хрестів ... Поклонімось світлій їх пам'яті.

(*Слайд 34*)